

ΤΟ ΔΑΧΤΥΛΙΔΙ ΤΟΥ ΓΥΓΗ ¹

Πολιτεία Β 359b-360d7

Προτεινόμενοι στόχοι

- Να κατανοήσουν οι μαθητές τη θέση του συγκεκριμένου μύθου στην *Πολιτεία*² και τη συνεισφορά του στη συζήτηση για τη δικαιοσύνη.
- Να κατανοήσουν ότι η δικαιοσύνη γεννιέται μέσα στην πόλη και να συσχετίσουν το μύθο του Γύγη με τη σημασία που έχει η δικαιοσύνη για την ευδαιμονία των πολιτών, για την επιβίωση και την πρόοδο της πολιτείας.
- Να επισημάνουν ότι ο μόνος τρόπος για να αποφεύγουν οι πολίτες την αδικία, ακόμα κι αν τους δίνεται η δυνατότητα να αδικήσουν δεν είναι άλλος από την παιδεία. (Η επισήμανση αυτή μας συνδέει με την αλληγορία του σπηλαίου).

Εισαγωγικό σημείωμα

Σημεία που θα ήταν καλό να προσέξει κανείς στην εισαγωγή της ενότητας, όπως δίνεται στο σχολικό βιβλίο:

1. *Ότι η φιλοσοφική συζήτηση δεν αναπτύσσεται ερήμην των αντιλήψεων που εκφράζονται στη συγκεκριμένη κοινωνία. Αντίθετα ο φιλοσοφικός λόγος, η φιλοσοφική σκέψη, γενικά, έχει ως αφετηρία προβλήματα της συγκεκριμένης κάθε φορά κοινωνίας εξετάζει, ελέγχει, αναιρεί ή ανασκευάζει τις αντιλήψεις που διατυπώνονται πάνω σ' αυτά.*

¹ Στην ενότητα αναφέρονται τα κείμενα από τη βιβλιογραφία αρ. 11, 18-22.

² Ο Πλάτων αναφέρεται ξανά στο δαχτυλίδι του Γύγη στο τέλος της *Πολιτείας* (612b), όπου ο Σωκράτης συνοψίζει τα συμπεράσματα του διαλόγου: «και δεν εφτάσαμε στο συμπέρασμα ότι η δικαιοσύνη καθαυτή είναι για την ψυχή καθαυτή θεωρημένη άριστο πράγμα και ότι χρέος της είναι να ασκή τη δικαιοσύνη, είτε φορή στο χέρι της είτε και δεν φορή του Γύγη το δαχτυλίδι, και κοντά σε τούτο το δαχτυλίδι ακόμη και του Άδη την περικεφαλαία; Λες αληθότατα είπε, πράγματα». (Βλ. Κ. Γεωργούλης (2), σ. 323).

2. Ότι ο Γλαύκων μεταφέρει αντιλήψεις που πρόκειται να αναιρεθούν στη συνέχεια. Ο ίδιος ο Γλαύκων είχε δηλώσει (358c-d) ότι σκοπεύει να υπερασπιστεί την αδικία, για να αναγκάσει το Σωκράτη να υπερασπιστεί τη δικαιοσύνη πιο αποτελεσματικά απ' ό,τι προηγουμένως στη συζήτηση με το Θρασύμαχο. Μετά την ανάπτυξη των απόψεων του Γλαύκωνα και του Αδείμαντου, ο Σωκράτης θα δηλώσει (368b) ότι τα αδέρφια ήταν τόσο πειστικά, που ξεγελάστηκε και πίστεψε ότι πράγματι υπεράσπιζαν την αδικία. Οι μαθητές δεν γνωρίζουν βέβαια τα σημεία αυτά, γι' αυτό θα ήταν καλό να κάνει τη σύνδεση ο διδάσκων. Γνωρίζουν όμως τις βασικές θέσεις του Σωκράτη και του Πλάτωνα από την εισαγωγή (μπορούν εδώ να ανατρεξουν ξανά σ' αυτές), επομένως μπορούν να συμπεράνουν τι θα αναιρεθεί. Οι αντιλήψεις που μεταφέρει ο Γλαύκων είχαν διαμορφωθεί στους αριστοκρατικούς κύκλους της Αθήνας (κατά τον W. K. C. Guthrie, 1, σ. 132, «παρουσιάζονται ως κάτι που το ασπάζονται οι πολλοί»).
3. Ότι το «κοινωνικό συμβόλαιο», που αναφέρεται στην εισαγωγή, ως έννοια ανήκει στη νεότερη εποχή, ενώ ως θεωρία έχει διατυπωθεί ήδη από την αρχαιότητα (αν και υπάρχουν ορισμένες αντιρροήσεις, για τις οποίες βλ. Κείμενα από τη βιβλιογραφία, αρ. 22). Για να σχηματίσουν οι μαθητές πιο ολοκληρωμένη αντίληψη για τη θεωρία που διατυπώνει ο Γλαύκων, θα πρέπει ο διδάσκων να αναφερθεί στα αμέσως προηγούμενα (347-348) και στα αμέσως επόμενα χωρία.
4. Ένας ενδεικτικός τρόπος σύνδεσης θα ήταν ο ακόλουθος:
Θέμα της Πολιτείας είναι η δικαιοσύνη και έχει προηγηθεί μια εισαγωγική συζήτηση για τους ορισμούς της δικαιοσύνης που κυκλοφορούσαν. Η συζήτηση προκάλεσε την αντίδραση του σοφιστή Θρασύμαχου, που πιστεύει ότι κάθε άνθρωπος ενεργεί αποβλέποντας στο προσωπικό του συμφέρον. Ο Θρασύμαχος δεν αντέχει τον έλεγχο του Σωκράτη και αποχωρεί. Ο Γλαύκων στην αρχή του δεύτερου βιβλίου της Πολιτείας παραπονείται ότι ο Θρασύμαχος παραιτήθηκε πολύ εύκολα από την υπεράσπιση της άποψής του και «θέλει να ακούσει από τον ίδιο το Σωκράτη ότι η δικαιοσύνη είναι αγαθή καθαυτή όσο και για τα αποτελέσματά της. Ζητά μια εξήγηση σχετικά με το "τι είναι η δικαιοσύνη και τι η αδικία και τι επίδραση έχει η καθεμιά από μόνη

της με την παρουσία της στην ψυχή" (358b), ανεξάρτητα από ανταμοιβές και άλλα εξωτερικά επακόλουθα. Θέλει να ακούσει να επαινείται η δικαιοσύνη για τη δικαιοσύνη, αλλά για να το επιτύχει αυτό πρέπει πρώτα να αντιμετωπίσει το Σωκράτη υπερασπιζόμενος την αντίθετη θέση με όλα τα δυνατά του, εκθέτοντας σ' αυτόν όλα όσα "λένε οι άνθρωποι" για την προέλευση και τη φύση της». (Βλ. W. K. C. Guthrie (1), σ. 130).

Με βάση τα σημεία αυτά μπορεί να τεθούν κάποιες ερωτήσεις, για παράδειγμα:

Ερωτήσεις (για την εισαγωγή)

1. Ποιες αντιλήψεις της αθηναϊκής κοινωνίας αντανάκλα η φιλοσοφική συζήτηση για τη δικαιοσύνη και την αδικία;
2. Αφού βρείτε τι σημαίνει «κοινωνικό συμβόλαιο» (π.χ. από την Ιστορία Β' Λυκείου Γενικής Παιδείας), να συγκρίνετε τις απόψεις του Γλαύκωνα για τη δικαιοσύνη με τη θεωρία του κοινωνικού συμβολαίου.

Ενότητα 8η: Το δαχτυλίδι του Γύγη (Α')

Ερμηνευτικές ερωτήσεις

1. Πώς συνδέεται ο μύθος για το δαχτυλίδι του Γύγη με το θέμα της *Πολιτείας* και την προηγούμενη συζήτηση; (βλ. εισαγωγή στην *Πολιτεία*, ενότητα 3 και 4. I).
2. Ποια άποψη προβάλλει ο Γλαύκων στο κείμενο και πώς επιχειρεί να τη στηρίξει;
3. Πώς ερμηνεύει ο Γλαύκων το φαινόμενο της υποταγής στην έννομη τάξη;
4. Γιατί όχι μόνο ο άδικος αλλά και ο δίκαιος θα διαπράξουν αδικία, σύμφωνα με τον Γλαύκωνα, αν είναι βέβαιοι ότι δεν θα τιμωρηθούν; Συμφωνείτε με την άποψη αυτή;
5. Ποιο ρόλο παίζουν στην άδικη πράξη η *έπιθυμία* και η *πλεονεξία*; Μπορούμε, κατά τη γνώμη σας, να υποστηρίξουμε ότι ο άνθρωπος ρέπει στην *πλεονεξία*;
6. Να συγκρίνετε τις απόψεις που υποστηρίζει ο Γλαύκων με τις αντιλήψεις του σοφιστή Καλλικλή (πρόσωπο αμφισβητούμενο από πολλούς ερευνητές) στον *Γοργία*: *Ἄλλ', οἶμαι, οἱ τιθέμενοι τοὺς νόμους οἱ ἀσθενεῖς ἄνθρωποι εἰσιν καὶ οἱ πολλοί. Πρὸς αὐτοὺς οὖν καὶ τὸ ἑαυτοῖς συμφέρον τοὺς τε νόμους τίθενται καὶ τοὺς ἐπαινοὺς ἐπαινοῦσιν καὶ τοὺς ψόγους ψέγουσιν ἐκφοβοῦντες τοὺς ἐρρωμενεστέρους τῶν ἀνθρώπων καὶ δυνατοὺς ὄντας πλέον ἔχειν, ἵνα μὴ αὐτῶν πλέον ἔχωσιν, λέγουσιν, ὡς αἰσχροὺν καὶ ἄδικον τὸ πλεονεκτεῖν, καὶ τοῦτο ἔστιν τὸ ἀδικεῖν³, τὸ πλέον τῶν ἄλλων ζητεῖν ἔχειν ἀγαπῶσι γάρ, οἶμαι, αὐτοὶ ἂν τὸ ἴσον ἔχωσιν φανυλότεροι ὄντες.* (: Ἀλλά οι νομοθετούντες, νομίζω, είναι οι αδύνατοι άνθρωποι και ο όχλος. Προς το συμφέρον λοιπόν το δικό τους και νομοθετούν και επαινούν και ψέγουν, εμποδίζοντας με το φόβο τους δυνατούς και ρωμαλέους να πλεονεκτούν, για να μην έχουν περισσότερα από αυτούς λένε ότι είναι άσχημο και άδικο να έχει κανείς περισσότερα από τους άλλους, διότι είναι ευχαριστημένοι, νομίζω αυτοί, αν έχουν ίσα με τους δυνατούς ενώ είναι κατώτεροι από αυτούς. Μετάφραση Στ. Τζουμελέας, διασκευή).

³ Μπορεί συζητηθούν και οι απόψεις του Αριστοτέλη που θεωρεί ότι η αθέμιτη κερδοσκοπία πηγάζει από την ηδονή που προέρχεται από το κέρδος (*Ηθικά Νικομάχεια*, 1130 b 4).

7. Ποια έννοια έχουν στο κείμενο η φύση και ο νόμος και ποια είναι η σχέση μεταξύ τους;
8. Να συγκρίνετε τη θέση που διατυπώνει ο Γλαύκων για το νόμο με τις θέσεις που διατυπώνονται από τον Ιππία⁴ και τον Πρωταγόρα στον πλατωνικό διάλογο που φέρει το όνομα του τελευταίου :
(Ιππίας) «Ὡ ἄνδρες, ἔφη, οἱ παρόντες, ἡγοῦμαι ἐγὼ ἡμᾶς συγγενεῖς τε καὶ οἰκείους καὶ πολίτας ἅπαντας εἶναι φύσει, οὐ νόμῳ τὸ γὰρ ὁμοῖον τῷ ὁμοίῳ φύσει συγγενές ἐστίν, ὁ δὲ νόμος, τύραννος ὢν τῶν ἀνθρώπων, πολλὰ παρὰ τὴν φύσιν βιάζεται». (337 c-d)
(Πρωταγόρας) «ἐπειδὴν δὲ ἐκ διδασκάλων ἀπαλλαγῶσιν, ἡ πόλις αὖ τούτους τε νόμους ἀναγκάζει μανθάνειν καὶ κατὰ τούτους ζῆν, ἵνα μὴ αὐτοὶ ἐφ' ἑαυτῶν εἰκῆ πράττωσιν, (...) ὥς δὲ καὶ ἡ πόλις νόμους ὑπογράψασα, ἀγαθῶν καὶ παλαιῶν νομοθετῶν εὐρήματα, κατὰ τούτους ἀναγκάζει καὶ ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι· ὃς δ' ἂν ἐκτὸς βαίῃ τούτων, κολάζει, καὶ ὄνομα τῇ κολάσει ταύτη καὶ παρ' ὑμῖν καὶ ἄλλοθι πολλαχοῦ, ὡς εὐθυνούσης τῆς δίκης, εὐθῆναι.» (326 c-e)
9. Γιατί ο Γλαύκων καταφεύγει στο μύθο για να τεκμηριώσει την άποψή του για τη δικαιοσύνη;
10. Στη μυθική παράδοση σημαντικά γεγονότα προοιωνίζονται με φυσικές καταστροφές ή με ασυνήθιστες μεταλλάξεις καιρικών φαινομένων. Να αναφέρετε δύο σχετικά παραδείγματα⁵.
11. Ποια στοιχεία της σκηνοθεσίας στο μύθο του Γύγη προαναγγέλλουν την εμφάνιση υπερφυσικού φαινομένου; Να τις συγκρίνετε με τις συνθήκες ανάλογων μύθων ή παραδόσεων⁶.
12. ποιμήν: Στον Όμηρο οι βασιλείς είναι ποιμένες λαών, στη χριστιανική θρησκεία ο Χριστός είναι ο καλὸς ποιμήν και ο επίσκοπος ποιμενάρχης. Ποια χαρακτηριστικά αποδίδονται στο λαό ή τους πιστούς με τις εκφράσεις αυτές⁷;

⁴ Οι αντιλήψεις αυτές μπορεί να ενταχθούν στις γενικότερες σοφιστικές θέσεις και να δοθούν συνοπτικά οι διαφορές μεταξύ των σοφιστών. Βλ. σχετικά εισαγωγή σχολικού βιβλίου, σσ. 24-28, Παράλληλα κείμενα, αρ. 5 και Κείμενα από τη βιβλιογραφία, αρ. 5 και 14.

⁵ Μπορεί να δοθούν παραδείγματα από την *Παλαιά Διαθήκη* για τη φλεγόμενη βάτο, τη διάβαση της Ερυθράς Θάλασσας κ.ά., από βίους αγίων για την εύρεση εικόνων ή ιστορικές παραδόσεις για θαύματα, από την αρχαία μυθολογία και γραμματεία, π.χ. από το Θουκυδίδη για τον Νικία και την καταστροφή στη Σικελία κ.ά.

⁶ Μπορεί να αξιοποιηθούν τα παραπάνω παραδείγματα.

⁷ Βλ. Βιβλίο του Καθηγητή, σ. 4.

Λεξιλογικές - Σημασιολογικές ερωτήσεις

1. *πλεονεξία*: α) Με τη λέξη αυτή αποδίδουμε σε κάποιον μία αρνητική ιδιότητα. Τι είδους ιδιότητα αποδίδουμε με τις λέξεις *πλεονέκτης*, *πλεονεκτώ*, *πλεονέκτημα*, *πλεονεκτικός*; β) Σε ποιες από τις παρακάτω λέξεις εντοπίζετε το ίδιο β' συνθετικό με της λέξης *πλεονεξία*; *ευεξία*, *καχεξία*, *μειονεξία*, *ανορεξία*, *δυσανεξία*, *ευελιξία*, *απροσεξία*.
2. *ἐπ' αὐτοφώρῳ*: α) Με τη βοήθεια της ετυμολογικής προέλευσης⁸ να δείξετε ποια ήταν η πρώτη σημασία της φράσης. β) Να γράψετε δύο προτάσεις της νέας ελληνικής χρησιμοποιώντας τη φράση αυτή.
3. *θητεύω* > *θητεία*: α) Με βάση την ετυμολογία των λέξεων να γράψετε την πρώτη σημασία τους. β) Να γράψετε στη νέα ελληνική σύντομη φράση με το ρήμα *θητεύω* και τρεις φράσεις με το ουσιαστικό *θητεία*⁹.
4. *ὄμβρος*: Να γράψετε ένα παράδειγμα χρησιμοποίησης παράγωγου και ένα σύνθετου της λέξης *ὄμβρος* στη νέα ελληνική¹⁰.
5. *χάσμα*: Να δώσετε την κυριολεκτική και τη μεταφορική σημασία της λέξης στη νέα ελληνική σε σύντομες φράσεις¹¹.

⁸ *φῶρ-φωρός* < *φέρω*: αυτός που φέρει το πράγμα, ο κλέφτης.

⁹ *θής-θητός*: ακτήμων, εργάτης γης, δουλοπάροικος, *θητεύω*: εργάζομαι ως μισθωτός ή δουλοπάροικος, *θητεία*: αυτή η εργασία, η υπηρεσία. Στη νέα ελληνική *θητεύω*: ασχολούμαι συστηματικά με κάτι (*θήτευσε κοντά σε μεγάλους καλλιτέχνες*), *θητεία* στρατιωτική, *θητεία* σε υπηρεσία, η *θητεία* του συμβουλίου, *θητεία* στα γράμματα).

¹⁰ όμβρια ύδατα, ανομβρία.

¹¹ *χάσμα* γενεών, το *χάσμα* που άνοιξε ο σεισμός, *χάσματα* στο λόγο (ομιλία), λογικό *χάσμα* (στο συλλογισμό).

Ενότητα 9η: Το δαχτυλίδι του Γύγη (Β')

Ερμηνευτικές ερωτήσεις

1. Πώς ανακαλύπτει ο Γύγης τη δύναμη του δαχτυλιδιού και πώς τη χρησιμοποιεί;
2. Πώς διαμορφώνεται η συμπεριφορά του Γύγη μετά την ανακάλυψη του δαχτυλιδιού; Στην απάντησή σας να παραπέμψετε σε συγκεκριμένα σημεία του κειμένου.
3. Η ικανότητα να γίνεται ο ήρωας αόρατος συναντιέται συχνά στους μύθους, τις παραδόσεις και τα παραμύθια των λαών. Να αναφέρετε μία τέτοια περίπτωση που γνωρίζετε και να τη συγκρίνετε με το δαχτυλίδι του Γύγη (το περιβάλλον όπου συμβαίνει, τον ήρωα, το στόχο που εξυπηρετεί)¹².
4. Από τον τρόπο που ο Γύγης πήρε το θρόνο, τι μπορούμε να συμπεράνουμε για το θεσμό της βασιλείας, για τη θέση της γυναίκας και, γενικά, για την οργάνωση της κοινωνίας; Θυμηθείτε τον Οιδίποδα και άλλες περιπτώσεις της αρχαίας ελληνικής μυθολογίας.
5. Ποια στοιχεία πολιτικής οργάνωσης εντοπίζουμε στο μύθο του Γύγη;
6. Ο μύθος αποδεικνύει τη θέση που υποστήριξε ο Γλαύκων για τη δικαιοσύνη;
7. Πώς συνδέεται η αφήγηση του Γλαύκωνα για το δαχτυλίδι του Γύγη με το πρόβλημα της (ορθής) πολιτείας που απασχολεί τους συνομιλητές στο πλατωνικό έργο;
8. Ποια είναι τα στοιχεία του παραμυθιού στην αφήγηση του Γλαύκωνα για το Γύγη και ποια στοιχεία την απομακρύνουν από το παραμύθι και τείνουν να την τρέψουν σε παράδοση¹³;

¹² Μπορεί να αναφερθεί π.χ. η ιστορία του Περσέα που πήρε από τις Γραίες, θυγατέρες του Φόρκυνα, την περικεφαλαία που τον έκανε αόρατο. Αυτή τον βοήθησε να σκοτώσει τη Μέδουσα. Κατά μία παράδοση την περικεφαλαία αυτή δώρισε ο Περσέας στον Άδη.

¹³ Βλ. Βιβλίο του Καθηγητή, σ. 6.

Λεξιλογικές - Σημασιολογικές ερωτήσεις

1. *σφενδόνη*: Ποια σχέση έχει η σημασία της λέξης με τα νεοελληνικά «σφεντόνα» και «εκσφενδονίζω»¹⁴;
2. *δακτύλιος*: Η λέξη «δακτύλιος» χρησιμοποιείται σήμερα σε φράσεις όπως: «ο δακτύλιος του Κρόνου», «κυκλοφοριακός δακτύλιος» κτλ. Ποια σημασιολογική σχέση υπάρχει ανάμεσα στη σημερινή χρήση της λέξης και στη χρήση της στο αρχαίο κείμενο¹⁵;
3. α) *δήλω*: Να γράψετε έξι ομόρριζες λέξεις (απλές και σύνθετες)¹⁶.
β) *ἀδήλω*: Να γράψετε με τη λέξη αυτή δύο ονοματικά σύνολα στη νέα ελληνική και να εξηγήσετε τη σημασία τους¹⁷.
4. α) *τὴν ἀρχήν*: Ποια σημασία έχει η λέξη στο κείμενο και ποιες άλλες σημασίες της γνωρίζετε¹⁸;
β) Ποια σημασία έχει η λέξη *αρχή* στις παρακάτω φράσεις; Να διακρίνετε τέσσερις βασικές σημασίες: η *αρχή* είναι το ήμισυ του παντός, *αρχή* σοφίας ονομάτων επίσκεψις, η *αρχή* του καβγά, του πολέμου, η *αρχή* του κόσμου, η *αρχή* των πραγμάτων, *εισαγγελική, δικαστική αρχή, πολιτικές, στρατιωτικές κτλ. αρχές*, οι *θεμελιώδεις αρχές της φυσικής, έχω ως αρχή να μη μεταφέρω ό,τι ακούω για κάποιον, είναι άνθρωπος με αρχές, η αρχή των συγκαινωνούντων δοχείων, η αρχή της μη επέμβασης στα εσωτερικά άλλων κρατών, η αρχή της αυτοδιάθεσης, η ανωτάτη αρχή, περιύβριση αρχής, αντίσταση κατά της αρχής, ἀρχή ἄνδρα δείκνυσι, θα έρθει στις αρχές της άλλης εβδομάδας, κατ'αρχήν, κατ' αρχάς, ευθύς εξ αρχής, αρχή σοφίας φόβος Κυρίου, κάθε αρχή και δύσκολη, η αρχή του τέλους, δεν έχει αρχή και τέλος.*

¹⁴ Η αρχαία *σφενδόνη* είναι η νεοελληνική *σφεντόνα* το ρήμα *σφενδονάω* στην αρχαία σημαίνει χρησιμοποιώ τη σφενδόνη, ρίχνω κάτι όπως θα το έριχνα με σφεντόνα (μακριά και με δύναμη, προς ορισμένη κατεύθυνση και στόχο) το ίδιο και το *εκσφενδονίζω*. Στην αρχαία *σφενδόνη* σημαίνει επίσης ό,τι έχει το σχήμα σφενδόνης (κυρτό), η σφενδόνη του δαχτυλιδιού ήταν το μέρος του δαχτυλιδιού όπου τοποθετείται η πέτρα.

¹⁵ Το σχήμα της στεφάνης, του δαχτυλιδιού.

¹⁶ δηλώνω, δήλωσι, (εκ/υπο/συνυπο/δια)δήλωσι, (εκ/υπο)δηλωτικός, Δήλος, Δήλιος, έκδηλος, δηλαδή, πρόδηλος κτλ.

¹⁷ άδηλοι πόροι, άδηλες προθέσεις, άδηλο μέλλον, άδηλη αναπνοή, φρ. τα άδηλα και τα κρύφια της σοφίας Σου.

¹⁸ Σημασίες: τοπικό ή χρονικό σημείο εκκίνησης, έναρξη // πρώτη αιτία, αφορμή // θεμελιώδης ηθικός κανόνας ή επιστημονικός νόμος, αξίωμα // εξουσία.

Ενότητα 10η: Το δαχτυλίδι του Γύγη (Γ')

Ερμηνευτικές ερωτήσεις

1. Πώς θα συμπεριφερόταν ο δίκαιος και πώς ο άδικος αν είχαν το μαγικό δαχτυλίδι του Γύγη;
2. *ισόθεον (ὄντα)*: Από πού φαίνεται η ειρωνική χρήση της λέξης¹⁹; Γιατί τον χαρακτηρίζει ισόθεο;
3. *οὕτω δρῶν ... ἐπὶ ταῦτ' ἄν ἴοιεν ἀμφοτέροι*: Γιατί η συμπεριφορά του δίκαιου δεν θα διέφερε, σύμφωνα με τον Γλαύκωνα, από τη συμπεριφορά του άδικου; (Βλ. και ενότητες 8, 9).
4. *λυσιτελεῖν γὰρ οἶεται πολὺ μᾶλλον ἰδίᾳ τὴν ἀδικίαν τῆς δικαιοσύνης*: Ο Γλαύκων ισχυρίζεται ότι όλοι πιστεύουν πώς η αδικία ωφελεί πολύ περισσότερο από τη δικαιοσύνη. Πώς αποδεικνύει την άποψη του;
5. Σε ποια σημεία του κειμένου επικαλείται ο Γλαύκων την κοινή αντίληψη; Νομίζετε ότι είναι επαρκής όρος για να στηριχθούν τα επιχειρήματά του;
6. *ὁ τοιοῦτον λόγον λέγων*: Ποιον εννοεί ο Γλαύκων;
7. Ποια στάση τηρούν οι άλλοι απέναντι στον δίκαιο; Συμφωνείτε;
8. Πώς εξηγείται, σύμφωνα με την εισαγωγή του βιβλίου σας, η συμπεριφορά του δίκαιου, όπως την παρουσιάζει ο Γλαύκων;
9. *οὐδείς ἐκὼν δίκαιος ἀλλ' ἀναγκαζόμενος*, υποστηρίζει ο Γλαύκων, αντίθετα με το Σωκράτη που πιστεύει ότι *οὐδείς ἐκὼν κακός*.
 - α) Με ποιου την άποψη θα συμφωνούσατε, του Γλαύκωνα ή του Σωκράτη;
 - β) Πώς θα διαμορφωνόταν η αγωγή και η παιδεία των νέων αν ίσχυε η άποψη που υποστηρίζει ο Γλαύκων και πώς αν ίσχυε η άποψη του Σωκράτη²⁰;

¹⁹ Από το είδος των δραστηριοτήτων του. Θα ήταν σχεδόν ισόθεος με τα τόσα «κατορθώματα» που θα έκανε.

²⁰ Η πρώτη θα δίνει σημασία στην πειθαρχία, στην άσκηση της υπακοής, στην τιμωρία - την ποινή-ως μέσο διαπαιδαγώγησης, η άλλη στη γνώση, στην αυτογνωσία.

10. οὐδείς ἐκὼν κακός. Να αναλύσετε το συλλογισμό, ώστε να φαίνεται η νοησιαρχική βάση της αρετής κατά τον Σωκράτη²¹.
11. Ἔστιν δίκης ὀφθαλμός, ὃς τὰ πάνθ' ὄρα - Ο Θεός βλέπει (και κρίνει): Ποια σχέση έχουν με την άποψη που υποστηρίζει ο Γλαύκων;

Λεξιλογικές - Σημασιολογικές ερωτήσεις

1. *ἀδαμάντινος*: Η λέξη χρησιμοποιείται εδώ μεταφορικά. Ποιες λέξεις ή φράσεις (με προέλευση από πολύτιμα μέταλλα ή λίθους) έχουν παρόμοια μεταφορική χρήση στην αρχαία και τη νέα ελληνική; Να γράψετε σε σύντομες φράσεις τουλάχιστον δύο για την αρχαία και δύο για τη νέα ελληνική γλώσσα²².
2. Να γράψετε στην αρχαία ελληνική από ένα συνώνυμο, για τις λέξεις: *λυσιτελῶ, ἀδεῶς*²³.
3. *ἀγορά*: Ποια σημασία έχει η λέξη στο κείμενο και ποιες άλλες σημασίες στην αρχαία και τη νέα γλώσσα γνωρίζετε;

²¹ Ο Σωκράτης πιστεύει ότι υπάρχει ένα καθολικό καλό, η γνώση του οποίου ανοίγει το δρόμο για τη σωστή πράξη, άρα και την *εὐδαιμονία*, σε οποιονδήποτε και οπουδήποτε. Για το Σωκράτη, ό,τι μπορεί να μεταδώσει κανείς στον άλλο με τη διδασκαλία είναι γνώση. Αν η αρετή μπορεί να διδαχθεί, είναι μια μορφή γνώσης. Αρκεί να γνωρίζει κανείς το αγαθό, για να το πράξει. Ο άνθρωπος επιθυμεί ό,τι τον ευχαριστεί, ό,τι τον οδηγεί στην *εὐδαιμονία*. Το αγαθό, η αρετή οδηγεί στην *εὐδαιμονία*. Άρα, όλοι οι άνθρωποι επιδιώκουν το αγαθό, εφόσον το γνωρίζουν. Κανείς δεν βλέπει τον εαυτό του ζητώντας το κακό, όταν γνωρίζει ότι είναι κακό. Κανείς δεν πράττει με τη θέλησή του ό,τι οδηγεί στη νοσηρή κατάσταση της ψυχής του, στο κακό. Οι κακοί λοιπόν είναι αμαθείς, η κακία είναι αποτέλεσμα άγνοιας. Το λάθος, όπως και το κακό, οφείλονται στην άγνοια, κανείς δεν τα πράττει σκόπιμα. Βλ. Κείμενα από τη βιβλιογραφία, αρ. 6.

²² χρυσοῦν γένος, σιδηροῦν γένος // σιδερένιος (ευχή), χρυσός άνθρωπος, χρυσοί, αργυροί γάμοι κτλ.

²³ ὀνίνημι, ὠφελῶ, ἀφόβως.

4. *ἄπτω - ἄπτομαι*: α) Ποια είναι η σημασία του ρήματος στην αρχαία και τη νέα ελληνική;
β) Να γράψετε τέσσερα παράγωγα ή σύνθετα στη νέα ελληνική²⁴.
5. *ἀθλιώτατος*²⁵: Να γράψετε την ετυμολογία της λέξης και να δώσετε δύο συνώνυμα στην αρχαία ελληνική.

Ερωτήσεις για όλο το μύθο

1. Γιατί, τελικά, υιοθέτησαν οι άνθρωποι, σύμφωνα με το μύθο, την άποψη ότι δεν πρέπει ούτε να αδικεί κανείς, ούτε να αδικείται;
2. Ποιες δυνατότητες έχει, σύμφωνα με το Γλαύκωνα, ο θεωρούμενος ως *δίκαιος*; Συμφωνείτε ή όχι και γιατί²⁶;
3. Η αντίληψη που εκφράζει (ή μεταφέρει) ο Γλαύκων σημαίνει ότι μόνο ο φόβος της τιμωρίας συγκρατεί από την αδικοπραγία. Θα συμφωνούσατε με την αντίληψη αυτή;
4. Να χαρακτηρίσετε το ύφος του Πλάτωνα στην αφήγηση του μύθου. Ποια στοιχεία του λόγου ταιριάζουν με το ύφος του παραμυθιού και ποια στοιχεία προσδίδουν ποιητικότητα στο ύφος;
5. Να συγκρίνετε τη χρησιμοποίηση του μύθου στον *Πρωταγόρα* (βλ. διδακτικό βιβλίο ενότητας 2, 3, 4) με τη χρησιμοποίηση του μύθου του Γύγη στην *Πολιτεία*. Νομίζετε ότι εξυπηρετούν τον ίδιο σκοπό;
6. Να επισημάνετε όλα τα στοιχεία (φράσεις, απόψεις κτλ.) που χρησιμοποιεί ο Γλαύκων για να πλέξει «το εγκώμιο της αδικίας» και να τα αποδώσετε με δικά σας λόγια.

²⁴ Στην αρχαία εγγίζω, πιάνομαι από, προσκολλώμαι // ανάβω - στη νέα ελληνική κάνω λόγο, αναφέρομαι σε κάτι, θίγω, έχω σχέση με... φρ. αυτός είναι μη μου άπτου (= εύθικτος) // συνήθως στο γ' εν. ή πληθ. πρόσωπο ενεστ.- το ενεργ. ἄπτω στη νέα ελλην. είτε σύνθ. ανάβω, είτε ιδιωματικό φρ. άψε σβήσε. Άλλα σύνθετα: συνάπτω, εφάπτομαι, προσάπτω, παράγωγα: αφή, απτός, άπτρα (άπτρα) επαφή, συναπτός (ιδίως πληθ. π.χ. δέκα συναπτά έτη), περίαπτον (φυλαχτό), αψιμαχία, αψίκορος, αψίθυμος κτλ.

²⁵ *ἀθλιώτατος* - *ἄθλιος*: Η λέξη παράγεται από το ουσιαστικό *ἄθλον/ἄεθλον* (= βραβείο) και δηλώνει τον αγωνιζόμενο για το βραβείο και κατά δεύτερο λόγο γενικά αυτόν που ταλαιπωρείται (άσχετα αν πρόκειται για βραβείο ή όχι). Συνώνυμα: *ἐλλεινός, οἰκτρός*.

²⁶ Στόχος είναι να προσέξουν οι μαθητές ότι ο Γλαύκων δεν αναγνωρίζει στον δίκαιο, σκόπιμα βέβαια, τη δυνατότητα να είναι πράγματι δίκαιος και να ενεργεί δίκαια.